

a Stampfel-féle Tudományos Zsebkönyvtár (152—155. sz.) kiadásban 1903—1904-ben Pozsonyban jelent meg, 1905-ben igazgatói címmel nyugdíjba lépett. Benne Sajóhelyi István nyng. miniszteri tanácsos, Sajóhelyi Sándor Beszkárt igazgató és Csilléry Béla miniszteri osztályfőnök neje, atyjukat gyászolják. Temetésén Társulatunkat Hojnós Rezső dr. tagtársunk a Vörösmarty Mihály gimnáziumban 4-ik tanszéki utódja képviselte. Sajóhelyi Frigyes életrajzát Közlönyünk jelen számának 254—257 oldalain ismertetjük. Elhunyt választmányi tagjaink fölött érzett részvétiünknek és tiszteletüinknek felállással adjuk kifejezést.

Adjon nekik a Mindenható Isten örök nyngodalmat, s az örök világosság fényeskedjék a túlvilágon nekik!

III. Ezzel elérkeztünk *tárgysorozatunk 3-ik pontjához:*

Megemlékezés Böckh János volt elnökünkről, születésének 100 éves fordulója alkalmából.

Böckh János született 1840 október 20-án, meghalt 1909 május 10-én, tehát október 20-án volt születésének száz éves fordulója.

A megemlékezést teljes egészében Közlönyünk jelen számának 245—254. oldalain magyarul és a 356—359. oldalakon német nyelvű kivonatban közöltük. Az ünnepi ülés végeztével az Elnök köszönetet mond a szép számmal megjelent tagoknak és vendégeknek, akiknek sorában özvegy dr. Böckh Hugóné, Poich Lórádné Böckh Ella, ifjún Poich Lóránd, ifjabb Böckh János, ifjabb Böckh Jánosné, Böckh Lászlóné, dr. Hébelt Ede, dr. Hébeltné Hoffmann Vilma, mint a Böckh-esalád képviselői jelentek meg.

B) Szakülések.

13. *Jegyzőkönyv* az 1940 november 13-án tartott szakülésről.

Elnök: Papp Károly a földtan egyetemi ny. r. tanára. Megjelentek ugyanazok, mint a közvetlen előtte tartott ünnepi ülésen.

Elnök az ünnepi ülés után 10 pere múlva megnyitja a szakülést, s felkéri az előadókat előadásaik megtartására.

1. Jaskó Sándor megtartja a *Rima és Tarna közének oligocén rétegei és kövületei* c. előadását, amely Közlönyünk jelen füzetének 294—317 oldalain jelent meg az 56. ábrával és a VIII—XIII. táblákkal illusztrálva.

Hozzászólás.

Az elhangzott előadáshoz Majzon László dr. a következőket mondotta:

Mindenekelőtt a „foraminiferás” jelző alkalmazása a kattiakorú rétegeknél könnyen tévedésekre vezethet. Ugyanis ezek az üledékek nem olyan gazdagok foraminiferákban, hogy mint foraminiferás rétegekről beszéljünk róluk. A faunalisták több lelőhelyről származó faunáeszkái esetleg adhatnak 50—60 fajból álló jegyzéket, de ez még messze elmarad az igazi foraminifera-gazdag üledékek

mögött, amelyeknél egy mintából ennél jóval nagyobb számú fauna is előkerül és sokszor az iszapolási maradék jelentékeny részét képezik ezek az apró szervezetek héjai. A foraminiferás agyagok vagy agyagmárgák alatt rendszerint rupéliai „kiseelli agyag” típusú lerakódásokat értünk s ezért tartja kiküszöbölendőnek e megjelölést.

Ezenkívül a Miliolinák nem játszanak lényeges szerepet a rupéliai üledékek faunájában, különösen annak *Clavulina* szabói Hantk. fajjal jellemzett szintjában. A Miliolinák helyett inkább más génuszok volnának alkalmasak a megemlítésre, pl. *Bolivina* (*B. nobilis* Hantk., *B. semistriata* Hantk., *B. reticulata* Hantk.), *Pleurostomella* (*P. alternans* Schwag., *P. acuta* Hantk.), *Planularia* (*P. nummulitica* Gümb., *P. kubinyii* Hantk.) vagy a *Vulvulina* (*V. pectinata* Hantk., *V. subflabelliformis* Hantk.), melyeknek fajai igen jól jellemző alakjai ezen rétegződéseknek.

A Rima-Tarna területével D-ről határos Bükkszék-környéki részek szemléltető és összehasonlító táblázatához is ő fűz megjegyzéseket, mivel dr. Schréter Z. h. igazgató úr a környék térképező geológusa, sajnos nincs jelen. A táblázat Schréter felvételei, illetve a kinstári mélyfúrások révén feltárt Majzon által ismertett rétegsorozatot tünteti fel. Ebben a mangános réteg külön szerepel, pedig ez a rupéliai agyagmárgában csak betelepülést képez, amint ez jól látható a bükkszéki iskola mögött és az utcán, ezenkívül a templomdomb K-i oldalán, a fúrótelepen a lenyesett részeken. Hiányzik a táblázatból a bükkszéki fúrásokkal feltárt u. n. foraminiferamentes s már közzétanilag is megkülönböztethető sötétszürke vagy barnásszürke agyag, mely eddig a rupélien alsó szintjébe soroztatott. Kíváncsnak tartja a táblázatban való megemlítését, mivel egyrészt Bükkszéken 140—160 m vastagságú, szóval tekintélyes kifejlődésű, másrészt minden oligocén rétegsorozatot harántoló mélyfúrásunkban megtalálható, így a Városliget II. sz. fúrástól kezdve Örszentmiklóson keresztül, Tardon, Szajlán át Bükkszékig. A Tardi I. sz. fúrásban ez igen tetemes, 386 m vastagságú volt s Schréter Z. dr. ennek alsó részét a budai márga aequivalensének számítja.

Megkérdezi az előadót, hogy az iszapolások egyenlő kvantumú kőzetanyagból történtek-e? Mivel a fauna-táblázatban szereplő jelzők (gyakori, ritka) csak így közelíthetik meg a természetben is létezőt valóságot.

Az előadó Jaskó Sándor válasza:

Megjegyzí, hogy a „fácies jelöléseket nem lehet egyetlen korra korlátozni, tehát foraminiferás agyag elnevezéssel illehetünk rupéliennél fiatalabb vagy idősebb rétegeket is. Igaz, hogy egyes lelőhelyekről felsorolt fajok száma esekély — ez azouban nem mindig vonatkozik az egyedszámra is, s talána részben kiiszapolt minta kis mennyiségűnk következménye.

A Miliolinák előfordulásának illetve hiányának szintjelző szerepét az oligocén agyagban épen Majzon említi a bükkszéki mélyfúrásokról írt dolgozatában. Felfogásának megváltozását mostanáig sehol nem publikálta. Schréter távollétét előadó szintén sajnálja, annál is inkább, mert személyesen is meghívta, abban a reményben, hogy értékes reflexiókkal fog a tárgyhoz járulni.

A mangános agyagréteg a felszíni térképezésnél kilométereken át jól követhető, összefüggő vezérszintet képez Bükkszék, Szajla, Reesk stb. határában, tehát alkalmas a vastag egyöntetű rétegkomplexusban tájékozódásra. Az összehasonlító táblázatban a foraminiferamentes alsó réteget nem lehetett egységesen kitüntetni, mert ezeket eddig csupán a hozzászóló által felsorolt mélyfúrásokban mutatták ki; a többi vidék felvételező geológusa nem írja le külön kiemelve.

Az iszapolások nagyjából egyenlő kvantumú 0,5—0,6 kg. súlyú agyagmintából történtek.”

2. Tasnádi Kubacska András dr.: „A Magyar Nemzeti Múzeum új őslénytári kiállítása” című előadásában bevezető gyanánt elmondja, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum új őslénytani kiállítását dr. Koch Sándor a föld- és őslénytani tár volt igazgatója készítette el. Az ő megértő, modern szellemű gondolkodásának eredménye, hogy ez a kiállítás ma Magyarország egyik legnépszerűbben rendezett földtani és őslénytani látványossága. A cél elérésében sokan segítettek. A Magyar Általános Kőszénbánya R.T., a Rimamurányi Salgótarjáni Vasművek, a Salgótarjáni Kőszénbánya R.T., a Nagybátony-Újlaki Téglagyár, a Magyar Amerikai Olajipar R.T., az Alumíniumérc R.T., az Ipari Munkaszervező Intézet és még sokan mások. Sokat köszönhet az új kiállítás a Magyar Tudományos Akadémiának. Azt mondhatnám, valósággal társadalmi megmozdulás tette lehetővé, hogy a földtani és őslénytani anyagot megszerezzük, preparáljuk és tudományosan feldolgozzuk.

Az új kiállítást egész sereg őszállatrekonstrukció díszíti. Valamennyi magyarföldi őszállatot mutat be a nagyközönségnek. Térképek, viasz- és gipszmodellek, fényképek, a ma élő állatok alkoholos vagy száraz preparátuma magyarázza a látványokat. A teremben négy nagy szekrény van. Minden egyes szekrény egy-egy különálló időszakot ismertet a földtörténeti újkorból. Nem a lelőhelyek tömegére fektettük a súlyt, hanem egy-egy földtanilag összefüggő, nagyobb területegységet ragadtunk ki és ezen mint példán szemléltettük az illető időszakban bekövetkezett földtörténeti eseményeket. Az első szekrény a tenger és a szárazföld küzdelmét tárja elénk az eoécénben, a mai Tatabánya vidékén, a tenger és a szárazföld küzdelmének eredménye a szén. A következő szekrényben az oligocén tenger életét látjuk, a harmadikban a tengerpart életét a salgótarjáni szénmedence vidékén. Az utolsó szekrény két részből áll. Először a magyarországi paunon mélyebb részéből napvilágra került fúrásragok kőületeit szemléltethetjük. Azután a Tu-

ráni-tó eltűnését követő szárazföld meleg éghajlatot kedvelő állatvilágának maradványait látjuk. Ez az állattársaság a Vilányi-hegységben és a Rozsnyó-melléki Gombaszögön élt, közvetlenül a nagy eljegesedések időszakára előt.

Ha ezt az új szellemben rendezett őslénytani gyűjteményt megtekintjük, meggyőződhetünk arról, hogy a múzeumi kiállítás nevelő intézmény és annyit ér, amennyit a jelennek nyújtani tud...

A velített képekkel élénkített lendületes előadásért elnök köszönetét fejezi ki, megjegyezve, hogy az új őslénytárunk bár kevés hellyel rendelkezik, az amerikai múzeumok nagyvonalú munkáját juttatja a szemlélő eszébe.

Elnök megköszönve a szép számmal egybegyűlt tagoknak és vendégeknek szíves érdeklődését, több tárgy híján az ülést berekeszti.

Kelt 1940 november 13-án. Jegyezte Bartkó Lajos titkár.

14. Jegyzőkönyv az 1940. december 4-i szakülésről.

Elnök Papp Károly a Pázmány egyetemen a földtan tanára. Megjelentek: Balogh Kálmán, Bogsch László, Fekete Zoltán, Gedeon Tihamér, Göbel Ervin, Görgényi András, Hampel Ferenc, Horusitzky Henrik, Jaskó Sándor, Jugovics Lajos, Kerekes János, Kőrössy László, Kulhay Gyula, Láng Sándor, Lineberger Márta, Lóczy Lajos, Majer István, Majzon László, Mazalán Pál, Méhes Kálmán, Mottl Mária, Papp Simon, Pávai Vajna Ferenc, Reich Lajos, Seherf Emil, Schréter Zoltán, Noszky Jenő Sempter Ferenc, Simon Béla, Streda Rezső, Sztrókay Kálmán, Szurovy Géza, Szűcs Mária, Takáts Tibor, Tasnádi Kubaeska Andor, Tregale Kálmán, Vajk Raul, Vigh Gyula, Vitális Sándor, Wein György és Zsivny Viktor társulati tagok, továbbá Fekete Zoltánné, Harsányi István, Hegedüs Gyula, Pálosy János, Pálosy Erzsébet, Vadas Anna, vendégek.

Elnök megnyitva az ülést felkéri az előadókat felolvasásuk megtartására.

1. Szűcs Mária dr.: Kordierit tartalmú közetzárvány a pilismaróti andezitben. Megjelent Közlönyünk jelen füzetének 331—338. oldalain.

2. Bartkó Lajos dr.: A Pelsőei fennsík földtani viszonyai.

Előadó nyári felvételeinek eredményét foglalta össze az előadásban. A morfológiai részben Cholnoky Jenő-vel ellentétben megállapította, hogy a Rozsnyói Medence törések mentén sülyedt a mélységbe, vagyis nem karsztkneszta. A Sajó völgy és Csetneki partak völgye töréssel preformált eróziós völgy, nem pedig barlang beszakadásának eredménye. A karsztos felszínen a dolinák a rétegtárók mentén, vagy pedig törések és felpikkelyeződések mentén jelentkeznek nagyobb számban. Áttérve a rétegtani viszonyok ismertetésére, kimutatja, hogy az alsó seisi márgától kezdve a nori emeletig bezárólag folytatódólag üledékképződéssel van dolgunk.